

ANUARIO DEL SEMINARIO DE FILOLOGÍA
VASCA «JULIO DE URQUIJO»

International Journal of Basque Linguistics and Philology

LII: 1-2 (2018)

*Studia Philologica et Diachronica
in honorem Joakin Gorrotxategi*

Vasconica et Aquitanica

Joseba A. Lakarra - Blanca Urgell
(arg. / eds.)

eman ta zabal zazu

Universidad
del País Vasco

Euskal Herriko
Unibertsitatea

Izen ttipiak euskaraz.

Addenda, confirmanda et corrigenda

Basque hypocoristic. Addenda, confirmanda et corrigenda

Patxi Salaberri Zaratiegi

NUP - Euskaltzaindia

Abstract

Here we discuss the hypocoristics gathered in the book Izen Ttipiak Euskaraz, which came to light in 2009. Following the introduction we first attempt to endorse those short names of endearment that were known to us so far, as well as to further specify their time depth and scope, by providing additional attestations in an attempt to confirm claims made in the abovementioned book. This is, in fact, the basis and core of our article. Later on in the second point, which concerns corrections, we briefly touch upon an incorrect short name of endearment from the 2009 book and then move on to propose additional interpretations, along with those provided in the book, of two more hypocoristics. Finally, we draw conclusions, we make the claim that certain hypocoristics tend to come about in specific areas, among other things, and that from a point on they can also appear in compound names.

Keywords: *Basque anthroponomastics, derivational suffix, hypocoristic, name area, palatalization, sound symbolism.*

Laburpena

Hemen 2009an argia ikusi zuen Izen Ttipiak Euskaraz liburuan bildutako hipokoristikoen gainean mintzo gara. Sarreraren ondotik, aurrena orain arte ezagutzen gertu izan diren izen ttipiak berresten saiatzen gara, haien denbora-iraupena eta hedadura hobeki zehazten, hona lekuko gehiago ekarriz, aipatu liburuan erraten zirenak baieztatzen nahian. Hau da, izan ere, gure artikulua funtsean eta mamia. Gero, bigarren puntuan, zuzentzekoetan, 2009ko obran oker zegoen izen ttipi batez mintzo gara, laburki, eta ondoren hipokoristiko pare batek beste interpretazio bat ez ote dezakeen izan iradokitzen dugun, liburuan emandakoaz gainera. Bukatzeko, ondorioak ateratzen ditugu, besteak beste zenbait hipokoristikok guneka agertzeko joera dutela diogu, eta izen konposatuak ere ager daitezkeela, denbora batetik aitzina.

Hitz gakoak: *Bustidura, eratorpen atzizkia, euskal antroponomastika, hots sinbolismoa, izen eremua, izen ttipia.*

Sarrera

Ez da anitz hona dakarguna, ez eta balio handikoa ere, antroponimo pixar batzuk baizik ez, arras guti liburu honekin omendu nahi den Joakin Gorrotxategi ikertzaile eta irakasle bikainaren lan sakon eta hauten aldean. Alabaina, ardura txikikeria edo huskeria irudi duten horiek izaten dira arazo baten konponbidea aurkitzeko giltza eta gakoa, gogoak ere ematen ez ziguna. Pentsatu besterik ez dago Gorrotxategik aztertu dituen antzinateko pertsona izenetan *h* agertzeak edo ez agertzeak izan ditzakeen ondorioetan.

Lan honetan orain urte pilixka bat, 2009an argia ikusi zuen liburuan biltzen ez ziren baina geroztik ediren ditugun hipokoristikoak jasotzen dira, berriak gehiengotan, edo ezagutzen genituen haien aldaera zenbait. Hau da, liburuan zalantzan-edo, lekuko batekin edo gutirekin agertzen ziren izen eta atzizkiak zinez bazirela, ez zirela norbaiten gaizki-ulertuaren ondorio nabarmendu nahi izan da, haren karrikaratzearen ondotik han-hemen kausitu diren hipokoristikoei esker. Honekin batean, obra hartan azaltzen zen izenen bat ezeztatu beharra dela erraten da, geroko ikerketak gauzak gaizki konprenitu zirela erakutsi baitigu. Hortaz, eta tituluaren latineko zatiak dioenez, xede hirukoitza erdietsi nahi dugu hemen: datu berriak gehitu (*addenda*), dudatan-edo gelditu zirenak berretsi (*confirmanda*) eta oker zegoena zuzentzea (*corrigenda*).

1. *Addenda et confirmanda*

2009ko liburuan erraten dugun bezala (43-44. or.), euskaraz hipokoristikoak egiteko bide nagusiak bustidura, atzizkien erabilera, izen laburtzea eta aurreko hiru horietako biren uztardura izan dira, eta oraindik hala dira, denboran zehar gai honetan ere, beste makina batean bezala, bilakaera gaitza izan den arren, urritze aldera betiere. Izan ditugun eta ditugun eskuarte eta eskugainez orain Salaberri eta Salaberri (2014) ikus daiteke.

Ondoko hauek dira hemen aztertuko ditudan izen ttipiak:

1.1. *Bernart -> Beñat*

1545eko gure lehen idazle eta olerkariaren *Bernard Echeparecoac* eta *Mossen Bernat Echaparere cantuya*-ra iritsi aitzinetik, haren ponte izena anitz aldiz agertzen da dokumentazioan, arrunt ohikoa baita. Etsenplu batzuk paratzeagatik, 1308 inguruko *Bernart Crotze de Labort* aipa dezakegu (Lapurdi, Zabalza 1995: 243), 1337ko «*Enbernat, seynor d'Alos*» (Aloze, Barragán 1997: 197), 1373ko «*Bernat sr de Yribarne*» eta «*Bernat sr de Lohitegui*» (Azme, Goihenetxe 2011: 187), edo 1530eko *Vernart de Hualde* (Narbarte, NAO, J. Elizondoren pr., 1, 73, Elizondo).

Beñat-etik hurbilago daude, ezbairik gabe, 1378ko «*Beinat merin de Bayguer*» (Baigorri, Goihenetxe 2011: 156) eta *Beinat Aceari* (Azkarate, *ibid.*, 162), baina ez dakigu xuxen zer ebakera altxatzen den <in> horien gibelean; sudurkari sabaikaria ote? Nolanahi ere den hau, sudurkari palatala duen aldaera, <n>-duna, 1633an kausitu dugu era erabat argian, Luzaideko dokumentazioan: *Beñat de Paris* (NAO, 3426, Arrastia saila, 3. agiri-sorta, 132. or., aurkia; *Parisea* herri horretako etxea da).

1.2. *Betiria, Petiri -> Betxia, Petilli, Petxiri edo Pettiri*

Batzuetan hipokoristikoa segurua da, liburuan (2009: 65) erraten zenaz bestera, baina han genioenez, nola irakurri behar den ez dago txoil garbi. Hau da, erraterako, 1555ean Garazin kausitu ditugun (NAO, 1040, Arrastia saila, 2. agiri-sorta, 22. zk., 11. eta 12. or., aurkia) *Pechiri de Ualde*, *Pechiri Camjo* eta *Pechiri de Albinchalde*¹ izen ttipien kasua, ez baitakigu egun *Petxiri* izkiriaturko genukeena dugun ala *Pettiri* emanen genukeena. Zein alderditakoak diren jakinik, bigarrenaren alde eginen genuke ixpixo; alta, ezin segur izan: cfr. *Bet(r)i*-tik atera bide den *Betxia: Vechia de Olayz* (Oizartualdea, 1514; Ayerbe, Irijoa eta San Miguel 2012: 272). Bukerako -a artikulua dateke, Aezkoako *Pedroarena* oikonimo eta deituraren oinarrian den *Pedroa*-n eta aipatu izan diren *Frantziskoa*, *Jesusa* eta *Peria* izenetan duguna (ikus Mitxelena 1955; Lekuona 1955; Irigoien 1986: 22). Multzo honetan sartu beharko da, berebat, Lekeitioko 1509ko *Martinoa (de Elorcota)*; Irijoa 2013: 152).

Pettiri-ren oinarrian dagoen *Petiri* izena da Larraineko 1598an *Petilli*-n ageri dena (*Petilli Bidart*, «*Petilli Vidart, llamado Vacossa*» = «*Pedro Vidart, dicho Vacossa*», Santazilia 2015: 125, 145). Ikusten den bezala, *tap*-aren palatalizazioaren ondorena da hipokoristikoa, aipatu herrialdeko eta Erronkaribarko euskararen ohikoak ziren *bero* -> *bello*, *ero* -> *ello*-ren tankerako aldakuntzetan —aldakuntzen erroan behintzat— dagoen berbera.² Jende izenetan, *Pello* eta honen familiakoak alde bat uzten baditugu (hauen hedaduraz ikus Salaberri 2009: 100-102), *Auri(a)* -> *Aulli* eta *Mari(a)* -> *Malli*-ren eremu banaketa ere aski ekialdekoa da, baita *VnV* > *VñV*-rena ere (automatikoa ez denean, bistan da; Azpeitian, nolnahi ere, *Manuel* izenaren *Mañubel* aldaera zegoen 1868-1870ean; Madariaga 2010: 202), ekialde horretan Nafarroa ere sartzen badugu bederik. Dardarkari azkarrarekin —eta hau barnean duen kontsonante multzoarekin—³ loturik dakusagu *Arnalde* -> **Arlande*, *Erlande* -> *Allande*, *Allandu*, *Ellande*-n dugun bilakaera, Erronkaribarko (*h*)*urran* > *ullan*-ekin eta Zube-roako *hurran* > *hüllan*, *hüllen* aldakuntzatik gertu (ikus Camino 2015b: 50).

1.3. *Blanka -> Blankina*

Blanquina ezaguna genuen lehendik ere (Salaberri 2009: 132), baina testigantzak ez genituen soberakin. Egun, han biltzen genituenez landa, Nafarroan 1439an ageri den *Blanquina d'[A]gorreta* dugu (Virto 2014: 149). Honekin batean, eta «deiturak» edo testuinguruak eragindako irakurketa hutsa ez bada behinik behin, «*Flanquina, fija de mosen Florestayn*» dugu leku eta data berean (ibid.).

1.4. *Domingo -> Ddomingo, Txomingo, Txomintxo, Txomin, Xomin*

2009ko obran genioenez (95. or.), *Ddomingo* zegoen Elizondoko 1727ko *Yominalgorena* oikonimoaren oinarrian, Aritzakunen eta Nafarroa Beherean dugun forma

¹ Bitxia bada ere, hau *Pechiurde de Albinçalde* gisa ere lekukotzen da, toki berean.

² Bidankozen *ellotruk* 'eroturik' zegoen (Irigoien 1957: 121). Zaraitzun ere bazen aldakuntza honen aztarna zenbait; cfr. Espartzako *belló* (Artola 2005: 230; Camino 2011a: 793), eta orobat Aezkoan: *alliko* 'harilkoa', *bello* 'bero' (Camino 1997: 332-333, 2011b: 121).

³ Kontsonante multzoen eboluzioaz ikus Salaberri eta Salaberri (2014: 200-201).

bera alegia. Orain badakigu horietan ez ezik Hazparnen ere bazegoela, 1896ko *Peña* auzoko *Yomingoena* oikonimoak salatzen duenez (Hasparren Histoire / Hazparne ondarea).

Hemen eta orain ez gara hasiko Euskal Herriko erdialde eta mendebaldean izan diren eta oraino ere badiren *Txomin* ugariak aipatzen; ez du balio. 2009ko liburuan (54. or.), besteak beste, Ultzaman eta Baztango Basaburuan (Anizen) jaso genuen, baita Esteribarko Ilurdotzen ere, hemen oikonimotako. Ekialderago, *Chominena* etxea zegoen Orbaizetan 1786an (NAO, errege epaimahaiak, paper solteak, alista-menduak), *Txominena* egun (Camino, in Buces 2011: 409-413), eta Luzaiden ere bai, XIX. gizaldiaren hasieran.

Iparaldean, duela hamarkada batzuk Kanbon bizirik zeuden oikonimoen artean, Poupel-ek (1968: 123-124) *Behereko plaza* izeneko auzoan *Aintziarte* edo *Chomindeya* aipatzen du, hots, *Xomindegia*, betiere oinarritzat aztergai dugun izen ttipia (*Txomin*-en *Xomin* aldaera) duen oikonimoa. Kanbon berean, Elizako auzoan, *Chominenea* zegoen bizirik 1968an (ibid., 128), egun euskaraz *Xominenea* idatziko genukeena, antza. Berastegin, Gipuzkoan beraz, 1549an *Chomingo* izenekoa jin zen mundu honetara (DEAH, bataioak), eta Arrasaten 1668an *Chomincho* zitzaionak hartatik alde egin (ibid., heriotzak).

1.5. *Ernando* -> *Ernardiko*

Oraindaino *Fernandiko* eta *Ferrandiko* lekukotuak genituen (Salaberri 2009: 126), baita ziurrenik oinarrian *Errando* duen *Erradiko* ere (ibid.; Lopez Gartzia Salazarrek jasotzen du), **Errandiko*-ren partez dagokeena hain zuzen, baina *Ernardiko* artean aurkitzekoa genuen. Egun badakigu Erentxunen XVI. mendean bazela *Ernardiko* bat: «*Hernandico vecino de Herenchun*» (1548; XVIII. mendeko kopia; Burguko Udalaren webgunea, 133. zk.).

1.6. *Ferrando* -> *Txerran*, *Txarran*

Aspalditik da ezaguna *Ferran(do)*-ren *Txerran* hipokoristikoa: 2009ko lanean (59. or.) lekuko mordoxka batu genuen, batzuk Probintziakoak (Arrasate, Deba, Oñati) eta besteak Jaurerrikoak (Durango), denak aski sartaldekoak, baina nafarreraren eta erdialdeko euskararen arteko zubi hizkera egiten den Araitz aldekoen bat ere bazen (Betelu; ikus orain Apalauza 2012: 549-550 eta Zuazo 2013: 16, 353-362), baita mendebaldeko hego-nafarrera mintzatzen zen Gesalazko bat ere (ikus Camino 2004: 122-124).

Durangoan, asimilatutako *Txarran* ere bazen. Gaur egun badakigu, testigantza berrirei esker, ez zela zorizko afera, beste bat ere bazegoela: Luku-Artzamendin, Araban beraz, *Charran de Arçamendi* dugu 1456an (Pozuelo 2013, A8, 42. or.). Ez dakigu segur, ordea, Zurbaoko *Charra de Vlibarry* (1497, ibid., A22, 207. or.) ongi idatzia dagoen edo zuzen irakurria; zalantza are handiagoa sortzen digu Oiazun aldeko *Cherraun de Orosco*-k (1499, Irijoa eta Lema 2011: 104). Nolanahi dela, *Txerran* Legution ere bazen garaitu horretan (1502, Pozuelo 2013, A23, 248. or.).

1.7. *Frantziska* -> *Patxika*; *Frantzisko* -> *Patxi*, *Patxiko*

Frantziska-ren izen ttipiei doakienez, *Fantxika*, *Pantxika* eta *Maintxika* jasoak genituen (Salaberri 2009: 238), baina ez Altubek (1933: 175) Arrasateko *Patxiko*, *Patxi* eta *Fraixku*-rekin batean dakarren *Patxika*.

Izen ttipiak liburuan (56. or.) *Patxi* hipokoristikoaren aurreneko lekukoak, guk genituenak segurik, XVI. gizaldiaren bigarren erdikoak zirela genioen, Zaraitzukoak hain justu. Orain data hori ehun urtez aitzinatu behar genuke, Arabako Arangizen 1456an «*Juan Ferrandez de Aranguiz, dicho Pachi*» bizi baitzen (Pozuelo 2013, A8, 37-38. or.). Uste izatekoa da jaun horren ponte izen osoa *Juan Francisco* zatekeela, aipuan holakorik ez den arren. *Patxiko* aldaera 1814an azaltzen da, Azpeitian (Mada-riaga 2010: 89).

1.8. *Grazia* -> *Garaxi*, *Garazitxo*, *Geraxi*, *Txaxi*, *Txaxia*, *Txaxiki*

2009ko liburuan (72. or.), *Grazia*-ren hipokoristikoak aipatzean, *Garaxi* ematen genuen izenburuan, baina ez zegoen aldaera horren testigantzarik. Egun bada-kigu Oiartzun aldean, 1499an, *Garaxi de Chinchillichona* zegoela (1499, Irijoa eta Lema 2011: 36), iduri duenez —baina hau ez da guztiz segurua— bi hamarkada geroago *Gueraxia de Chanchillichot* gisa (1520, ibid., 206) lekukotzen den emazteki bera. *Garaxi*-rekin batera *Geraxi* ere ageri da, toki eta data beretan: *Gueraxi d'El-dos* (1499, ibid., 28), *Garaxi de Recalde* (ibid., 39), *Garaxi de Aranbide* (ibid., 45), *Garaxi de Vrbietta* (ibid., 55), *Garaxi de Alçibia* (ibid., 60, 61), *Garaxi de Aranburu* (ibid., 91), *Gueraxi de Lecuona* (ibid., 94), «*Cargaron a las personas de Gueraxi de Olagaray e a Graçia, su fija, vibdas*» (ibid., 164), [*G*]*ueraxi de Chipito* (ibid., 167). *Garazitxo* ere Oiartzun aldean opatzen dugu: «*Chango Andia e su muger Garaçicho*» (1499, ibid., 73).

Txaxi izen ttipia segurua zen lehendik ere; egun, gainera, eta 2009ko liburuan (60. or.) biltzen direnez lekora, Oiartzun aldeko 1499ko *Chaxia de Marti Yrady* lekukotua dugu (Irijoa eta Lema 2011: 64) eta, orobat, alderdi bereko 1520ko *Chaxi Larçaval* (ibid., 205), lehenbizikoa, ikus daitekeen moduan, akabailako *-a* atxiki duela. Hots, *Txaxi* ez ezik, *Txaxia* osoagoa ere ezaguna zen (cfr. *Malli* eta *Malliato*, biak *Maria*-tik). Hauekin batean lehenago bildueztako *Txaxiki* dugu aieka berean, 1499an: *Chaxiqui Valença* (ibid., 56).

1.9. *Joan* eta *Juan*, *Joane*, *Joanes* -> *Joangotxo*, *Joangoxe* eta *Juangoxe*, *Joanikote* eta *Juanikote*, *Joanikotx*, *Joantxin* eta *Juantxin*, *Juantxi*, *Txango*, *Txatxu*, *Txatxuko*, *Txatxutxo*, *Txoane*, *Txoaneki*, *Txoaneto*, *Txoantxo*, *Xoan*, *Xoane*, *Xoaneki*, *Xoango*

2009ko liburuan (121. or.) *Joangotxo*, *Juangoxe* izen ttipiaren hainbat testigantza batu genituen, denak Probintziakoak, Gazolazko eta Goizuetako bana salbu. Orain Oiartzun aldeko beste hauek ere badauzkagu: *Iohangocho de Portu*, *Johangocho de Portu* (1499, Irijoa eta Lema 2011: 28, 40), *Johangocho de Aristiçabal* (ibid., 72) eta *Johangocho* (ibid.). Hondarreko honek duen berezitasuna da *Johango Ardos* gisa ere lekukotzen dela.

Joangoxe, *Juangoxe*-k ere testigantza franko erakusten zituen (Salaberri 2009: 120), aurrenekoa 1436koa, Debakoa. Orain, agertze-data ia hiru hamarkada aitzina dezakegu, lehen aldiz 1409-1410ean kausitzen baitugu, Abaltzisketan: *Juangoxe de Arangurenburu* (Ayerbe eta San Miguel 2013: 44). Gainera, egun aise lekuko gehiago dauzkagu, Oiartzun aldekoak eta Hernanikoak, eta, zehaztu dugun moldean, aldaera edo forma bakoitzaren maiztasuna ere txoil aintzat hartzekoa da: *Johangoxe de Oyarçabal* (Oiartzualdea, 1499; Irijoa eta Lema 2011: 8), *Johangoxe de Rivera* (ibid., 110), *Juangoxe de Yraçabal* (1514, Ayerbe, Irijoa eta San Miguel 2012: 300), *Juangoxe de Oyarçabal* (ibid., 378), *Juangoxe de Yraçabal* (Oiartzun, 1514, ibid., 434), *Juan Goxe de Unçeta* (Hernani, 1527; Herrero eta Fernández 2011: 196).

2009ko lanean (127-128. or.) *Joanikote* behin jaso genuen, Eskoriatzan, Mitxelenak bildu Arrasateko erreketako lekukotasunaren lagun. Orain *Juanikote* dugu 1455ean, Pasaian: «...*de Juanicote de Ydiaçauca e de Marota d'Estiron, su mujer*» (Irijoa 2013: 56) eta *Joanikote* Munainen, 1518an: «*Joanicote, hijo de Martin Ruiz*» (Pozuelo 2010: 516). Zernahi gisaz, eguzkia eguerdi betean bezain argi da *Joanikot*, *Juanikot* aise ohikoagoa zela, ardurago ezartzen eta ibiltzen zela.

Joanikotx-en karietara, erran beharra dago *Juanikotx* aldaera Elizondoko *Juanicochena*, *Juanicochenea* oikonimoaren oinarrian genuela, hots, *u*-dun aldaera ezaguna zitzaigula (Salaberri 2009: 128). Orpustanek (2000b: 50) Kanboko *Joanicoch de Jaurretche* lekukotu du 1505ean eta, beraz, bistan da *Joanikotx* ere bazela.

2009ko liburuan (213. or.) *-txin* atzizkia jaso genuen, baina lekuko bakarra geneukan orduan, Debako 1444ko *Juanchin Velador*, hain zuzen, Elgetako 1714ko *Juanchin*-en (DEAH, bataioak) berri ez baikenekien. Egund, horretaz gain, Oiartzualdeko *Johanchin* ere badaukagu (1499, Irijoa eta Lema 2011: 109), alegia, izen beraren aldaera, oinarrian *Juan*-en orde *Joan* erakusten duena. Horiekin batean *Martintxin* ere badugu (ikus beherago), baita *Peruxin* eta *Perosin* ere, eta horregatik uste dugu berrekailua *-txin* gabe *-xin* dela kontu egin daitekeela. Sudurkari ondoan igurzkarria neutralizatu eta afrikatu eginen zen, eta hortik gorago aipatu *-chin*-dun aldaera horiek.

Bestalde, 2009ko lanean (213. or.) *-txi* atzizkiari eskaini atalñoaren barnean, *Juantxi* izenaren pean, Ondarroako 1495eko *Mari Juanchi* emakume izena besterik ez zen ageri. Une honetan, ordea, badakigu Tolosan 1773an *Joseph Juanchi* jaiotza zela (DEAH, bataioak) eta, beraz, *Juantxi* ezaguna zela, biziki erabilia ez izanik ere. *Txango*-z den bezainbatez, 2009ko obran (119. or.) Del Valleren hitzak, haren baieztapena eta oikonimiak eskaintzen zizkigun testigutza urriak besterik ez genuen. Egund, horietaz landa, beste hau ere badaukagu, gorago ikusi bezala: «*Chango Andia e su muger Garaçicho*» (1499, Irijoa eta Lema 2011: 73).

Juantxu-tik ateratako *Txatxu*, *Txatxuko* eta *Txatxutxo* izen ttipiez kestone, aski eremu-banaketa mendebaldekoa zutela nabari zen 2009ko gure lanean (260-261. or.): Ondarroan, Lekeition, Markinan, Ziortzan eta Mungian lekukotua zen, nahiz Probintzian ere zenbait testigantza eduki: Bergaran, Deban, Oñatin, Legazpiko ibarrean eta, ekialdean, Zizurkil-Adunan eta Oiartzun aldean. Orain badakigu *Txatxu* Zestoan (*Chachu de Liçaoala*, 1479, Ayerbe eta Elorza 2008: 139) eta Hernanin ere (*Chachu de Ayçarna*, 1461, Herrero eta Fernández 2011: 40) bazela, hondarraren kasuan Probintziako sortaldean, baina ez Nafarroan, muga-mugan dagoen Aranotik kanpo (*Chachuenea* oikonimoa zegoen 1726an), edo Iparraldean. Araban ere bazen, Aramaion eta Leten edo Arangizen.

Beraz, eta ditugun datuekin, bi eremu nagusi ageri zaizkigu: sartaldea (Bizkaia, Gipuzkoa, Araba) eta erdialde-sortaldea (Nafarroa eta Iparraldea). Izen ttipiaren maiztasuna ere notatzekoa da, hedadura ez ezik: Oiartzun aldean *Chachu Larrea* ageri da 1486an (Ayerbe, Irijoa eta San Miguel 2012: 63), *Chachu Andy* 1499an (Irijoa eta Lema 2011: 134), *Chachu Sarasti* 1512an (Ayerbe, Irijoa eta San Miguel 2012: 189), eta abar. Inoiz izen konposatutzat eman daitezkeen osagaitzat ere opatzen dugu: «*E la casa de Miquela, el fijo de Pero Chachu*» (Oiartzun aldea, 1499, Irijoa eta Lema 2011: 56), «*E la casa de Petri, el fijo de Pero Chachu*» (ibid., 58).

Joan-en *Txoan* hipokoristikoa jasoa zen (Mitxelena eta Irigarai 1955: 416), eta aski garbi zegoen Arruizko 1726ko *Choanenea* oikonimoaren oinarrian *Txoan(e)* genuela, baina lekuko gutxi ziren horiek. Geroztik Amezketan *Choane* aurkitu dugu, 1504an: *Choane de Aguirre*, *Choane de Yrigoiena* (Ayerbe eta San Miguel 2013: 186-187), eta Ataunen *Choan*, ondoko urtean: «*Juando de Ayesta, cantero, e Choan, hijo de Juan Yniguez*» (1505, ibid., 214). 1549an *Choane Çuricayn* hil zen Berastegin, *Choane Ynça* bi urte geroago, *Choane Esoyn* 1562an; hurbilen urtean *Choanne Heznarriçaga* zendu zen Asteasun (EAH-AS). *Choan Gordobil* zeritzanak 1559an eman zuen azken hatsa, Otxandion, eta *Choan* izeneko beste herritar batek 1575ean (ibid.). Ispasterren, 1566an, *Choannes [Bioegui]* sortu zen (ibid.).

Joan eta *Joane*-ren beste bi hipokoristiko *Xoan* eta *Xoane* ziren, biziki ugariak Oiartzun aldean xv. mendearen azken urteetan, baita ondoko gizaldiaren hasmentan ere: *Xoane de Yllarra* (1489, Ayerbe, Irijoa eta San Miguel 2012: 65), *Xoane de Çamora* (1499, Irijoa eta Lema 2011: 8), *Xoane de Leçañin*, *Xoane de Larçabal* (ibid., 13), *Xoane Meacaria* ('meatzaria?', ibid., 19), *Xoane de Aranas* (ibid., 110), *Xoane de Garmendya* (ibid., 147), *Xoane de Sarasti* (ibid., 151), *Xoane de Arpide* (ibid., 175), *Xoane d'Endaro* (1499, Ayerbe, Irijoa eta San Miguel 2012: 82 = *Choane de Mendaro*, ibid., 83), *Xoan de Burusco* (1511, Irijoa eta Lema 2011: 189), *Xoane Errementariarena*, *Xoane de Legarra* (ibid., 195), *Xoane de Çuloaga* (1514, ibid., 271), *Xoane de Borraça* (ibid., 272), *Xoane Morroca* (ibid., 465), *Xoan Entorriça*, *Xoane de Aramburu* (ibid., 466), *Xoane de Marquelayn* (1511, Irijoa eta Lema 2011: 187), *Xoane de Çulotivar*, *Xoan de Aguirre* (1520, ibid., 203), *Xoane de Verindoyç* (ibid., 207). Nafarroan ere ezaguna zen *Xoane*; Baztango Ziga herriko *Xohane de Mayora* (= *Joane Mayora*; 1555, NAO, J. Elizondoren pr., Elizondo, 1, 56) bildua genuen, baina ez herri eta garai bertusko *Xohane de Almandoz* (1541, ibid., 1, 91).

2009ko obran (84. or.) *Joaneki* eta *Xoaneki* aipatzen ziren, baina horren lekukotasunik ez zegoen. Egun, ordea, badakigu Oiartzun aldean 1499an *Xoanequi* eta *Xoanequi de Ariçabalo* bizi zirela (Irijoa eta Lema 2011: 8, 23). Gainera, 1549an Berastegin *Choanequi Bulacia* bizi zen (EAH-AS), egun *Txoaneki Bulazia* idatziko genukeena, iduriz. *Txoanko*, bestalde, bildua genuen (Salaberri 2009: 156), Betelun, baina testigantza bakarra geneukan; orain badakigu Berastegin 1548an *Choanco Yrigaray* zendu zela (EAH-AS) eta, hortaz, Beteluko hura ez dagoela bakarrik.

Xoaneto ezaguna zitzaigun (Salaberri 2009: 84, 203), baita *Txoaneto* ere, baina honen lekukotasun bakarra genuen (*Choaneto*, Betelu, 1520; ibid., 203) eta, hortaz, Berastegiko 1546ko *Choaneto Amiria* (EAH-AS) txoil ongi etorri zaigu, izen ttipia egoki ulertu genuela adierazten digulako, maiz ikertzaileak zalantza egiten baitu <x> eta <ch> horien azpian irudi duena dagoen ([ʃ] eta [tʃ] alegia) edo ez. Bestalde, 2009ko lanean (60. or.) *Txantxo* forma *Joan*, *Txoan*-en hipokoristikoa izan zitekeela

genioen, baina ziurtasunik gabe, *Txantxo* eta *Txantxoto* (ibid., 204, 252) *Santxo*-ri esleitzeak adierazten duen bezala. Orain Eskoriatzako 1548ko *Choancho Ansotegui* deizioak (EAH-AS) garbi erakusten digu *Txoantxo* aldaera ere bazela eta, beraz, ez da erokeria izanen aldaera hori *Txantxo* bihurtu zela edo bihur zitekeela pentsatzea.

Joango eta *Juango* hain segur *Matxin* bezain hedatua egon da Euskal Herrian. Alta, honen *Xoango* aldaera bustia bakankara da; egia erran, egundaino Oartzualdeko 1514ko *Xoango de Arrascue* (Ayerbe, Irijoa eta San Miguel 2012: 332) besterik ez dugu ediren.

1.10. *Katalina* -> *Katalingo*, *Txatalina*, *Txatalingo*; *Katerina* -> *Katerineta*

2009ko obran (217-220. or.) -go atzikia zuten franko izen ttipi jaso genituen, baina artean ez genuen *Katalingo* ezagutzen. Geroztik Oartzun aldean eta Hernanin aurkitu dugu: «...*las tierras de Lope Sanches de Lecuona e de Catalingo*» (Oartzun aldean, 1499; Irijoa eta Lema 2011: 172), *Catalingo de Verastegui* (Hernani, 1527; Herrero eta Fernández 2011: 198). Aipatu gure lanean (2009: 49, 61) *Txatalin* jaso genuen, baina ez *Chatalina*. Ordea, Gipuzkoan anitz aldiz azaltzen zaigu forma hori, XVI. gizalditik XIX.era, eta, horrekin batean, baita *Ana Chatalina*, *Maria Chatalina* eta beste izen konposatu franko ere, denbora batetik aitzina. Adibidez, 1745ean Hernanin sortu neskatikoari *Maria Ana Josepha Chatalina* ezarri zioten, 1756an Donostian jaiotakoari *Chatalina Nicolasa Antonia Juaquina*, eta 1748an Getarian sortutakoari *Maria Ygnacia Bentura Barbara Chatalina* (DEAH, bataioak). Dugun arazo larria da ez dakigula ez ote zegoen, erretore, apez eta bestelako elizgizonen artean, hein batez segurik, *Catalina* izena *Chatalina* idazteko ohitura, berant arte *Caterina*-ren partez *Catherina* edo *Carlos*-en eta *Juaquin*-en ordainez *Charlos* eta *Juachin* izkiriatu izan den modu bertsuan. *Ch*-dun aldaerak duen maiztasuna ikusirik, baietz erran genezake.

Txatalina-ren hipokoristikoetako bat *Txatalingo* da, Leitzako 1726ko *Chatalingoena* oikonimoaren oinarrian zatekeena (Salaberri 2009: 120). Egundaino badakigu auzo herrian, Berastegin, XVI. mendean *Chatalingo Ygorola* eta *Chatalingo Çuricayn* hil zirela (DEAH, heriotzak).

2009ko lanean (114. or.) *Caterineta* bat besterik ez genuen jaso. Orain, aldiz, badakigu 1397an bazela beste *Caterineta* bat Nafarroan (Osés 2010: 261), ez baita harritzekoa, herrialde horretan *Caterina* ere ezaguna baitzen, *Catelina* ez ezik. Adibidez, Munarritzen *Catherina de Munarriz* dugu 1518an (NAO, Juan de Irujo nagusiaren pr., Jaitz, 5. k.), Estenotzen *Catherina de Bidaurre* 1524an (ibid.), Arzotzen *Catherina de Eguiarreta* urte berean (ibid.), etab.

1.11. *Lope* -> *Lopetxu*, *Txope*; *Lope(t)za*, *Lopei(t)za* -> *Lopetxa*, *Txopei(t)za*

Lope-ren *Lopetxu* eta *Txope* izen ttipiak ongi lekukotuak zeuden, baita *Txopiko*, *Txopin* eta beste ere. Orain Bermeoko 1641eko *Lopechu* (EAH-AS) eta Oartzun aldeko *Chope de Arvide*, *Chope de Arburu*, *Chope de Araynguibel* (Irijoa eta Lema 2011: 9, 152) eta *Chope de Araneder* ere (1512, Ayerbe, Irijoa eta San Miguel 2012: 188) badauzkagu. Arazoa alderdi bereko 1499ko *Chopi Errivera*-k sortzen du (Irijoa eta Lema 2011: 67), bukaerako -i horrek zehazkiago. Uste dugu izenaren azken hizkia

gaizki irakurtzearen ondorio datekeela, *e* eta *i*, ardura, eskribau eta notario anitzen izkirionean, bata bestetik biziki hurbil egoten baitira. Baina berriro zalantzan gaude.

Emaztekieztako aldaerak *Lopetxa* eta *Txopei(t)za* ziren: Abadiñon 1563an *Lopecha [Uribarri]* ezkondu zen, eta Larrabetzun 1624an *Lopecha Olea*. Bestalde, Arratzun 1567an *Lopecha Çabalak*-k eman zuen azken arnasa, eta Markina-Xemeinen bi urte geroago *Lopecha Yruçubieta*-k (EAH-AS). Irudi du hauen oinarrian *Lope(t)za* (cfr., erraterako, Zumarragako 1578ko *Lopeca Areizti*, *ibid.*) dagoela. Zumaian 1558an *Chopeiça Çugasti* zendu zen, eta Urretxun 1573an *Chopeyça Yriarte* (DEAH); lehen herrian 1562an *Chopeiça Echebeste* zitzaiona *Laurent Elordi*-rekin ezkondu zen (*ibid.*, ezkontzak). *Lopei(t)za* oinarria ongi lekukotua dugu.

1.12. *Madalen(a) -> Matxalen*

2009ko liburuan (57. or.) Irigoienek bildu Bilboko testigantza aipatu genuen, baita Mitxelenak azaltzen duen *Maddalen > Matxalen* bilakaera ere. Egun badugu beste lekukotasun bat, hau ere aski sartaldekoa: Gordexolan 1831n ageri den *Machalen Uribarri* (EAH-AS), hain zuzen. Ikus beherago «bilakaera berezikarak» deitu ditugunak aztertzean dioguna.

1.13. *Maria -> Marikita, Txariako*

Egun ezaguna da *Marikita* izen ttipia Iparraldean, Baigorri kasu, eta Amaiurko oikonimian ere ageri zaigu, baina 2009ko obran (136. or.) ez genuen antzinako testigantzarik. Orain, berriz, badakigu Ereñon ere (Bizkaian, hortaz) 1616an azaltzen zela: «*Mariquita de Bollar, hija de Domingo de Bollar*» (Bernal 2013: 65).

Bestalde, 2009ko liburuan (155. or.) *Maria*-ren *Txariko* izen ttipia ongi lekukotua zegoen, baina *Txariako*-ren testigantza garbi bakarra genuen. Orain, aldiz, eta gauzak sobera handizkatu gabe, nahi bezainbeste ditugula erran dezakegu, XVI. gizaldian partikularzki. Konparaziorako, Bergaran ondoko hauek ditugu, 1548-1582 epean (EAH-AS): *Chariaco Amatiano*, *Chariaco Vega*, *Chariaco Çupide*, *Chariaco Verasiartu*, *Chariaco Marçana*, *Chariaco Qerixaçu* (sic), *Chariaco Arguiçain*, *Chariaco Helorriaga*, *Chariaco Lisarri*, *Chariaco Sagastiçabal*, *Chariaco Elormendi*, *Chariaco Eguiara*. Berdin beste herri batzuetan: *Chariaco Aguirre*, *Chariaco Alday*, *Chariaco Ynurriagarro*, *Chariaco Goenaga*, *Chariaco Sarralde* (Antzuola 1562-1587), *Chariaco Albisua* (Urretxu, 1576), etab. Nolahiko gisan, XVI eta XVII. mendeetako erregistroak ikusirik, *Chariaco* aldaera hori Bergaran eta Antzuola aldean aski hedatua zegoela erran daiteke, beste alderdi batzuetan baino gehiago, hain segur. Hemen, hortaz, aiekan aiekako izen modez eta joerez mintzatu behar genuke.

1.14. *Marti(n)(o) -> Martikot, Martiku, Martintxin, Martix, Matxi, Matxiko, Matxiniko, Matxino, Matxio, Matxis, Matxitxo, Maxin, Maxino, Txardin, Txarti, Txartiko, Txartin eta Marti(na) -> Martitxa, Matxina*

Salaberri (2009: 63) lanean *Martiku* aipatu genuen, *Matxiku* (*ibid.*, 152) hipokoristikoaren oinarria zela ematen zuelako, baina testigutzarik ez genuen erakutsi. Egun, ordea, badakigu Amezketan 1562an *Marticu Ergoyena* bataiatu zutela

(EAH-AS). *Martikot*, bestalde, *-kot(e)* zuten beste izen ttipi gehienak bezala (Salaberri 2009: 158-159), aski ekialdekoa zela genioen, ekialdekoatasuna zehaztea gauza erraza ez bada ere. Oiartzun aldean, Errenterian, Biarritzen eta Ezterenzubini opatu genuen orduan, eta hona dakargun 1572ko *Marticot Estala*-k izen ttipiaren eremu banaketa hori berresten du, Hondarribikoa baitzen, *Petri Estala* eta *Maria Echeverri*-ren semea (EAH-AS).

Matxin hipokoristikoaz den bezainbatez, ez du aurkezpen handiren beharrik, Axularrena pittin bat egokituz, «bera da bere buruaz asko gora mintzo» erran genezake, aldi orotakoa baita, antzinakoa eta egungoa, eta jendearen begikoa. Guk ditugun lekukoak, dena dela, Hegoaldekoak dira, eta ez dateke alferreko lana Iparraldean zer agitzen zen jakitea, «isonimo» dei genitzakeenak zorrotz eta zuzen zehazteko. Oraingoz Luzaideko *Machin Abarrlaz* (berez *Machin [N]abarrlaz* da; 1427, NAO, Comptos, 8. liburua, 214. or.) besterik ez dugu, hots, *Nabarlatzea* etxeko *Matxin*.

Matxin-en aldamenean, *Machin Antonio* konposatua dugu Belauntzan 1720an (DEAH, bataioak), eta 2009ko lanean bildu ez genuen *Machina* emaztekieztzako aldaera Tolosako 1771ko *Maria Josepha Machina Antonia* izendapen laukoitzean (ibid.). Hiri horretan, ondoko urtean, *Ana Machina* deitu zutena sortu zen (ibid.). Bestalde, 2009ko lanean (126. or.) *Machinico* behin baizik ez genuen jaso, X. Kalzartortaren lan batean bildu XVII. mendearen bigarren erdiko testigantza, hain justu. Orain datatzea gizaldi batez aitzinatu behar genuke, gutxieneko kontuan, Zerainen 1552an *Machinico Erzilla* jaio baitzen (EAH-AS).

Matxin-ekin batean, hurbil diren beste aldaera batzuk ere azaltzen dira: Oiartzun aldeko 1499ko *Machin Falcon* delakoa, konparazione, urte berean *Machico Falcon* eta *Martinchin Falcon* gisa ageri da (Ayerbe, Irijoa eta San Miguel 2012: 69-70), eta *Machi de Olays* zeritzana (ibid., 176) beste gisan ere opatzen dugu: *Marchix de Olays* («*Juan de Olays e Marchix de Olays, su yerno, predecesores del dicho Estevan de Olays, dueños e señores que fueron de la dicha casa de Olays*», Oiartzun aldean, 1510, ibid., 137), *Machio de Olays* («...*los dichos Juan de Olays e Machio de Olays e Sancho de Arvelayz*», ibid., 170), *Machis de Olays* (1509, ibid.), *Machix de Olaiz* («...*los dichos Juan de Olays e Machix de Olaiz e Sancho de Arvelayz defuntos*» (1510, ibid., 156). Dokumentazioan hau ez da ohikoa baina, ikusten den eran, zenbait kasu badira holakoak.

Puntu honetan aipatu nahi nuke Luzaideko 1770eko *Machirena* oikonimoa *Marchi* dela 1786ko etxe eta bizilagun zerrendan, hots, dardarkaria duen aldaera daukagula, segur aski artean *Marti*-rekiko esteka begien bistakoa zelako, aipatu herriko hiztunendako. Oinarriko izenaren eta izen ttipiaren arteko lotura eguzkiaren argia baino argiago zegoen Korreskoendako, xv. mendearen amaiera aldean, bertan 1483an «*Martin fijo de Machin*» azaltzen baita (Goicolea et al. 2005: 136).

Martintxin-ez kestone, ikus *Joantxin*, *Juantxin* gorago, eta *Peroxin*, *Perusin* behe-rago. *Matxino* batua genuen 2009ko obran (167. or.), baina lekukotasunak lau besterik ez ziren eta komeni da, hortaz, Arabako 1522ko *Machino* (Legutio edo inguruko herrixkaren bat, Pozuelo 2013, A23, 242. or.) hona ekartzea, baita Bizkaiko *Machino Uçuriaga* (Markina-Xemein, 1572, EAH-AS) eta *Machino Sagastieche* (1681, Gernika-Lumo, ibid.) ere. Liburuan bildu genuen Oiartzun aldeko 1475eko *Machino de Seyn*, bestalde, *Maxin de Seyn*, *Maxino de Seyn* gisa ere ageri da (ikus *Maxalen*, *Xomintxo*). Cfr., honen kariaz, Zestoako 1846ko *Machino*, berezko izenez *Martin de Arana* zena (Madariaga 2010: 91).

Marti(e)-ren *Matxitxo* hipokoristikoak, bestalde, aldi berean hots sinbolismoa (palatalizazioa) eta atzizkia (-*txo*) erakusten ditu, ikus daitekeen eran. Lehen prozedurari doakionez, izenen bustitzeari alegia, *Txarti* lekukotu da Oiartzun aldean, 1520an: «*la casa de Charti o de Marticho de Rexil*» (1520, Irijoa eta Lema 2011: 210), ikusten den moldean *Martitxo*-rekiko txandaketan. *Txarti*-ren iturria hondar soinua galdutako *Marti* da, menturaz proklisian egotearen ondorioz *Martie* ohikotik aterai, dagoen azalbide bakarra ez izanagatik. Izen multzo berekotzat aitor liteke Saraleguik (1971: 139) dakarren 1412ko *Chardin*, Otxandion 1558an berriz *Chardin Meacolaeta* ageri baita, eta 1577an *Chardin Pascoal* (EAH-AS).

Aitzinetik lekukotuta zeuden izenen inguruan, nabarmendu nahi dugu horietako franko lehen baino toki gehiagotan eta maizago azaldu direla; honek aurretik genekiena berresten du eta gaurdaino ezagutzen genuen hipokoristiko ereduaren eremu banaketa aldatzen, hein batean segurik. Errate baterako, Ataunen 2009an ez genuen *Txartin*-en testigantzarik, baina orain *Chartin de Arrondo* (1505, Ayerbe eta San Miguel 2013: 211), *Chartin de Çayyn* (sic) (ibid., 216) eta *Chartin Chamar de Aryn* (1511, ibid., 238) ditugu. Araban ere azaldu da: *Chartin de Lanclares* (Axpe - Langara Ganboa, 1488; Paz Moro 2013: 256). *Txatxin* lekukotua genuen (Salaberri 2009: 63), Deban, Arrasaten, Oiartzunen eta Oñatin. Orain, Oiartzun aldean, *Chachin Larrea* ere badugu, 1514an (Ayerbe, Irijoa eta San Miguel 2012: 271), eta garai bertsuan, 1510ean, *Chachin de Saola* ediren dugu Aramaion (Goicolea *et al.* 2005: 185).

Ataunen, lehendik ongi lekukoturik zegoen *Txartiko*-ri dagokionez, *Chartyco de Aryn* (1488, Ayerbe eta San Miguel 2013: 158) eta *Chartico Chamarr* (1500, ibid., 180) dauzkagu orain, eta Probintziako beste herri batzuetan ere agertzen da izen ttipi hori, aski ugaria zelako seinale, bereziki herritar xumeen artean, baina ez bakarrik hauetan: «*Martin de Anchieta e Chartico de Lasao, su criado*» (Azpeitia, 1475; Ayerbe eta Elorza 2008: 97), *Chartico de Artesse*, *Chartico de Areta* (Amezqueta, 1504; Ayerbe eta San Miguel 2013: 186), *Chartico de Açaldegui*, *Chartico de Arandia* (Abaltzisketa, 1504; ibid., 196), *Chartico de Ariçaga* (Hernani, 1527; Herrero eta Fernández 2011: 200), *Chartico Aranguro* (sic) (Amezqueta, 1541, EAH-AS), *Chartico Yruen*, *Chartico Arriaga* (Berastegi, 1541 eta 1551, ibid.), *Chartico Çalterayn* (Urretxu, 1543, ibid.). Ikusten den bezala, baliabide fonetikoarekin batean, palatalizazioaren aldamenen, baliabide morfologikoa ere (-*ko* berrekailuaren erabilera) badugu hemen.

Martin, *Martina* izenen karietara, aintzat eduki behar da *Matin* (gizonentzako hipokoristiko gisakoa) eta *Matina* (emakumeentzakoa) 2009ko lanean ageri zen baino ugariagoak direla XVII-XIX. mendeetan Gipuzkoan: *Matin* dugu Oiartzunen 1600. urtean, eta Baliarrainen 1687an. Hernanin *Maria Matin Antonia* dago 1695an, Lizartzan *Maria Matina* 1787an. Alkizako 1732ko *Juan Matinez* aski bitxia da, denbora hartarako patronimiko sistema ongi hila eta ehortzia zegoelako, eta XIX. gizaldiaren erdialdeko eta bukaerako *Matin Maria* (Soraluze, 1851), *Miguel Matin* (Villabona-Amasa, 1851), eta abar ere harrigarriak dira, besterik ez errateagatik (DEBH). Ez dakigu, kasu honetan herrian herriko apezten izkirionearekin loturikako arazo grafikoa ez ote den, zenbait kasutan bederik. Beste aukera *Mattin*-en irudikatze grafikoa zirela kontu egitea da.

Martitxa emaztekieztako hipokoristikoa, bestalde, denbora batean (Gipuzkoan behinik behin) arrunt ohikoa zen *Martixa* (*Martiza* edo *Martitza*) formatik abiaturik

azaldu beharko da, baina lekukotasun bakarra dugu, eta badaiteke soinu afrikatu le-pokaria irudikatu nahiaren ondore izatea, ez nahitaez izen ttipia: *Marticha Aldanonondo* (Alonsotegi, 1571; EAH-AS). Egia erran, aipatu dugun hori emaztekoa zenetz ez da-kigu. Nolanahi ere, Urretxun 1565ean hil zen *Peruça Guerra*-rekin batera *Perucha Calçadaondo* lekukotzen da Ispasterren 1576an, eta *Perucha Oñate* 1598an, biak an-dreak. Horregatik arrazoizko iruditzen zaigu *Martitxa* ere emakumea zela kontu egitea.

**1.15. *Mikel* -> *Mitxelki*, *Mitxelko*; *Mikela* -> *Mitxela*; *Mikele* -> *Mitxeleki*;
Mikelei(t)za -> *Mitxelei(t)za*; *Mikeli(t)za* -> *Mitxeli(t)za*; *Mikeo* -> *Mitxéo***

2009ko liburuan (152-153. or.) *Mitxelko* izen ttipiaren testigantza mordoxka batu genuen, baina denak ziren Nafarroa Garaikoak eta Beherekoak; bestetakorik ez zen. Han bildu genituenek lekora, egun *Michelco* (Luzaide, 1382; Idoate 1979: 86), *Michelco de Cheuelz* (Luzaide?, 1412; Saralegui 1971: 39), *Michelco Larrazpe* (El-tso-Larrazpe, 1427; NAO, suen liburua, 4, 62, aurkia) eta *Michelco* (Alkatz, 1427, ibid.) aipa ditzakegu. Bestalde, orain badakigu Probintzian ere ezaguna zela: *Michelco de Urreta* (Zaldibia, 1452; Ayerbe eta San Miguel 2013: 115), *Michelco de Urraueta* (Hondarribia, 1502; Irijoa 2013: 134), *Michelco* (Oiartzun aldea, 1520; Irijoa eta Lema 2011: 208), *Michelco Chagardi* (Berastegi, 1546, EAH-AS), *Michelco Ayzpileta* (1557, ibid.).

Mikel-etik ateratako *Mitxelki*-ren kariatara, Ardatz Itzagaondoko *Michelquirena* oikonimoaren oinarrian baizik ez genuen kausitu (2009: 139). Gaur, ordea, bada-kigu *Mitxelki* horrek bazuela funtsa, ez zela oker baten ondorena, Oiartzun aldean 1499an *Michelqui* azaltzen baita (Irijoa eta Lema 2011: 96). Alderdi eta data bere-tan *Mikele* gizon izenaren *Mitxeleki* hipokoristiko oraindano ezezaguna ere badugu (*Michelequi*, ibid., 102. or.).

2009ko lanean, toki batean baino gehiagotan hartu genituen hizpidean *Mi-kel* eta *Mikele*-ren *Mitxel* eta *Mitxele* hipokoristikoak, baita hauetatik eratorritako beste hainbat ere (arestiko *Mitxelki*, besteak beste), baina *Mikela* (cfr. *Miquela de Urreaga*, Atallu, 1598; NAO, J. Labayenen pr., Ihaben, 2. k.), *Mikelei(t)za* (*Mique-leiza*, Oñati, 1489; Ugarte 1973: 369) eta *Mikeli(t)za* (*Miqueliza de Zañartu*, Oñati, 1581; Urkixo 1912: 56) izenetatik ateratako *Mitxela*, *Mitxelei(t)za* eta *Mitxeli(t)za* izen ttipiak ez genituen aipatu ere egin, garai batean ongi ezagunak izanik ere. Erra-terako, Agurainen 1546an *Michela Ocariz* bataiatu zuten, Azpeitian 1659an *Michela Mortaria* eta 1674an *Michela Asurça*, Gordexolan 1666an *Michela Billanueba*, Atau-nen 1698an *Michela Dorronsoro*, etab. (EAH-AS). Gainera, xvi. mendetik aitzina konposatuetan ere azaltzen da: *Maria Michela Madarte* Eskoriatzan hil zen, 1752an, *Michela Theresa Uzin* Soraluzen, 1762an (DEAH, heriotzak), eta abar.

Mitxelei(t)za eta *Mitxeli(t)za* formei dagokienez, egun badakigu *Micheliça Alda-soro* 1613an Soraluzen ezkondu zela, *Micheleleyca Sagastuarria* 1628an Zumarra-gan zendu zela eta *Micheliza Yriondo* 1709an Azkoitian egin zela (EAH-AS). Halarik ere, ez dakigu Kortezubin 1642an hildako *Michelecha Mestraytua* (ibid.) zitzaionaren izena nola interpretatu behar den, hots, gizonarena den, emakumearena, **Mikeletza*-ren moduko bat irudikatu nahi den... Geroko ikerketak argitu beharko du hau.

Azkenik, *Mikeo*-ren hipokoristikoa den *Mitxéo* dela eta, 2009ko liburuan (64. or.) Andoaingo 1475eko *Micheo de Yturbide* besterik ez genuen aitatu, artean beste datu-

rik ez geneukalako. Gaur, aldiz, Hernaniko 1461eko *Micheo de Artorasagasti* eta *Micheo de Avillas* ere badauzkagu⁴ (Herrero eta Fernández 2011: 33, 56).

1.16. *Otxoa, Otxo(a) -> Otxande, Otxoki*

2009ko liburuan (139. or.) Errazkingo eta Goizuetako *Otxokirena* oikonimoa aipatu genuen, oinarrian *Otxoki* baitago, eta halaber Baraibarko *Otxokinborda*, arrazoi beragatik. Orain Oiartzun aldeko *Otxoki Beltz* bizilaguna azaldu zaigu, oikonimiatik lekora: «*Marix de Ygusquiça, muger que fue de Ochoqui Belç*» (1499, Irijoa eta Lema 2011: 13). Ondoko mendean ere kausitu dugu, 1526an, Etxarri Aranatzten: *Ochoqui Araina* (NAO, 30529, mugak, 1. agiri-sorta, 10. k.).

Otxandio, Ochandiano-ren oinarrian dagoen *Otxande* ere agertu zaigu, Lazkaon, 1483an: «*la dicha Maria de Ystuetta, fija de mi el dicho Pedro de Ystuetta et Donna Ochande, mi muger su madre*» (Ayerbe eta San Miguel 2013: 148-149). Donostiako 1514ko *Ochan de Sarobe, Ochoan de Sarove* (Ayerbe, Irijoa eta San Miguel 2012: 407, 473) deizioen oinarrian *Ochande, Ochoande* egon liteke, izena berranalizatu zela pentsa baitaiteke. Del Valle (1933: 177), alabaina, *Ochoan* biltzen du, *Otxoando, Otxoanda*-rekin batean.

Bestalde, *Ochanda* hedatuaren *Otsanda* aldaera —egia erran, hura da honen aldaera, berez— ezaguna zitzaigun lehendik ere, Artaxoan behin lekukotzen baita, 1330. urtean (ikus Salaberri 2009: 106), baina, erran bezala, gehien-gehienetan *Ochanda* opatzen dugu. Orain, hala ere, *domna Osanda* dugu 1488an, Arabako Arrietan (Paz Moro 2013: 252), *doña Otsanda* alegia, zalantza handirik gabe.

1.17. *Peri, Pero, Peru -> Periske, Peroxin, Peroxko, Peruke, Peruki, Perus, Perusin, Peruske, Peruski, Txeru, Txeruko; Peru(t)za -> Perutxa*

2009ko liburuan Olagueko *Peruquirena* oikonimoa ematen genuen *Peruki*-ren lekukotzat; egun, horretaz landa, Oiartzualdeko *Peruqui de Aranaburu* (sic) (1520, Irijoa eta Lema 2011: 206) ere badugu. Honekin batean, itxuraz erdarak eraginda, *Peruke* ere badago Ataunen, ia ehun urte lehenago: *Peruque de Astigarraga, Peruque de Vrdangaryn* (1428, Aierbe eta San Miguel 2013: 73). Politena da bi lagun hauek *Perusqui de Astigarraga, Perusqui de Vrdangaryn* gisa ere azaltzen direla (ibid., 79), hots, *-ki (-ke)* eta *-ski*-ren arteko txandakatzea ikusten dela. *Perusqui* Berastegin ere ageri da, 1541eko bataio agirian (*Perusqui Beyçama*) eta sasoi bertuko hiru heriotza agiritan (*Perusqui Erberdin*, 1554; *Perusqui Urrelo*, 1557; *Perusqui Eulande*, 1566).

Gogora dezagun *Peruski*-ren *Peruske* aldaera bildua zela 2009ko liburuan (181. or.); egun, han aipatzen ziren testigantza ugariez landara, Legutioko beste bi hauek ere baditugu: «*Perusque de Rexil [...] Pedro de Vrbina, dicho Perusque*» (1454, Pozuelo 2013, L9, 396. or.). Hondar bokalaren irekitze bera dugu, ongi irakurria badago, *Periske* hipokoristikoko oraindaino ezezagunean, atzizkia berez *-ski* baita (Salaberri 2009: 181; oinarria *Peri* dugu): «*Pero Ferrandez, el moço, dicho Perisque*» (Uribarri Ganboa, 1465; Pozuelo 2013, A12, 94. or.). *Peruski*, egun, Kanboko *Peruskie-*

⁴ Bidenabar, ohart bekio gaur egungo *Atorrasagasti* deituraren *Artorasagasti* formari.

nea oikonimoaren oinarrian dago (Poupel 1968: 129; denboraz *Peruskienborda* ere bazen; *ibid.*, 131).

Peroxin eta *Perusin* direla eta, oinarria *Pero*, *Peru* dela zalantza egiterik ez dago; atzizkia, gorago erran dugun bezala (ikus *Joantxin*, *Juantxin* eta *Martintxin*), segur aski bere baitan *-x* (edo *-s*) + *-in* batzen dituen *-xin* (edo *-sin*) konposatua da, sudurkari ondoan neutralizatu eta *-txin* bilakatu dena. Berrekailuaren lehen osagaia *Otxoki-z* mintzatzean aipatu dugun *Marix* izenaren amaierako *-x* (edo *-s*: *Miqueles de Oramendi*, Abaltzisketa, 1451; Ayerbe eta San Miguel 2013: 101) hori bera da; bigarrena, *-in* alegia, *Johanin*, *Sançin* (Salaberri 2009: 130 eta hurr.) izendapenetakoa dugu. Nolanahi ere, ez da hau dagoen azalbide bakarra: beste bat *Juanti*-n eta *Martiti*-n daukagun *-(t)xi* berrekailuari *-in* gehitu zaiola kontu egitea da (ikus Salaberri eta Salaberri 2014: 196).

Bestalde, 2009ko liburuan (185. or.) *Perusko* jaso genuen, baina ez honen aldaera «logikoa» den *Peruxko* (cfr. *Perisko* - *Perixko* edo *Petruska* - *Petruxka*, argibidez). Egun badakigu Durangon 1564an *Pedro Orozqueta* zitzaionak *Peruxco Orozqueta* izeneko haurra ukan zuela (EAH-AS) eta, hortaz, *Peruxko* ere bazela, *Perusko* ez ezik. Bidenabar, eta honen inguruan ezberrik ez bazen ere, derragun Markina-Xemeinen *Peruxe Alcebrequi* zendu zela 1591n (*ibid.*).

Goitixeago aipatu dugun *-s* hori bera aurkitzen dugu, berebat, 2009ko liburuan bitan (Arrasaten eta Ermuan) lekukotu genuen *Perus* izenean. Lehen herrian, Arrasaten, *Perus de Jauregui* ere (1438, Crespo *et al.* 1996: 146) bazegoen, Aramaion *Perus de Lequerica* (1499, Bazán eta Martín 1999: 59) eta Lazkaon *Perus de Çufiaurre* (1507, Ayerbe eta San Miguel 2013: 220). Aramaion, gainera, *Perus de Rexil* eta *Perus de Maturana* gisa azaltzen diren lagunak (1499, Bazán eta Martín 1999: 59) *Perusqui de Roxey* (sic) eta *Perusqui de Maturana* itxurarekin ere lekukotzen dira (*ibid.*, 34).

Peru-ren *Txeru* hipokoristikoa ongi dokumentatua zegoen, Zegaman, Legazpin, Arrasaten, Aramaion eta Bizkai aldean; orain, gainera, *Cheru de Arrondo* dugu Atauen (1500, Ayerbe eta San Miguel 2013: 180), *Cheru de Arexola* (1510, Goicolea *et al.* 2005: 181) eta *Cheru de Arixty* (*ibid.*, 183) Aramaion.

Cheruco dela eta, testigantza bakarra genuen, Del Valle 1934ko artikuluxkan eta Mitxelenak eta Irigarai 1955ekoan dakartena hain justu, erran bezala *Txeru*-ren lekuko multxo pollita izanik ere. Egun Aramaioko *Cheruco de Arraga* (1510, Goicolea *et al.* 2005: 184) daukagu, eta ez da dudarik, hortaz, *Txeruko*-ren benetakotasunaz. *Perutxa* gineikonimoaz kestione, ikus gorago *Martitxa* aztertzean erran duguna.

1.18. *Sanjuan* -> *Sanjuango*

Hipokoristiko liburuan (Salaberri 2009: 119) Lekeitioko 1515eko *San juango de Vrquica* bildu genuen. Orain badugu beste *Sanjuango* bat, Ereñon, 1616an: «*San juango de Arego, hija de Rodrigo de Arego, difunto, y de Ana de Ydoyaga, de catorze años*» (Bernal 2013: 65). Cfr. honen jarraian datorren «*Maria de Sagarraga, hija de San Juan de Sagarraga y Maria San Juan de Sagarraga*». *Sanjuan*, jakina, *Sant Juan* bera da, hots, lehen osagaitako *Santz*, *Santxo*, *San(t)zo* ponte izena duen forma (ikus Salaberri 2003: 237). Lekukotasun berrian neska izena zela kontuan edukirik, oinarrian *Santxa*, *San(t)za* zegoela pentsatu beharko. *Sanjuango*-rekin batean, *Sanjoaneko* eta *Sanjoantxe*, *Sanjuantxe* ere baziren (Salaberri 2009: 155, 211).

1.19. *Urdin, Urdina -> Mari Txurdin, Txurdin, Txurdina*

Salaberri (2009: 65) liburuan *Txurdin* ongi lekukotua zegoen, baina *Txurdina* aldaera (hau ere gizon izena zen) aldi bakar batez baizik ez genuen kausitu artean. Orain badakigu Oiartzun aldean, 1499an, beste *Churdina* bat zegoela (Irijoa eta Lema 2011: 138). Izen honen emazteki-aldaera Oñatiko 1572ko *Mari Churdin* dugu (DEAH, bataioak). Hau herri berean lau urte geroago (*ibid.*) azaltzen den *Maria Urdin*-en hipokoristikoa da, bistan denez.

1.20. **Xermana -> Txermana, *Xeronimo -> Txeronimo*

Ermuan 1570ean *Cheronimo* izeneko mutikoa bataiatu zuten (EAH-AS). *Txeronimo*-ra iristeko ustezko **Xeronimo* bat proposatu behar dela dirudi, gaztelaniazko egungo ebakera ubularra balu ([χ]), edo euskaldunek maiz ibiltzen duten horren aldaera belarragoa ([x]), ez bailitzateke aise [tʃ]-ren presentzia azaltzea (cfr. *Jexux -> Kexux -> Kexu, Joxe -> Kotte -> Ttote* (ikus Salaberri eta Salaberri 2014: 202-203)). Gauza bera erran daitekeela uste dugu Tolosan 1606an (*ibid.*) hil zen *Chermana Olaondo* delakoaz. Abiapuntua, nolana hiko gisan, **[j]eronimo* eta **[j]ermana* dirateke.

1.21. *Zezenia -> Txezenia*

Egun *Xexila, Xexilia, Xixili* eta *Zexili* hipokoristikoak bizirik daude, eta lehendik ere ezagunak zitzaizkigun eta jasoak genituen (Salaberri 2009: 83), baina gaurdaino ez genuen behin ere *Txezenia*-rik ediren. Egun oraindik lekuko bakarra dugu, Sasetako 1702ko *Checilia Quintana* (EAH-AS).

1.22. Bilakaera berezikarak: *Madalen(a) -> Maxalen; Martin(o) -> Maxin, Maxino; Domin(go) -> Xomintxo*

Maxalen eta *Xomintxo* aski bereziak dira, herskari horzkari ahostunetik, txistukaria ateraz gero, afrikatua atera ohi delako, sabaikari ahostuna ([j]) tarteko, *Matxalen* (Altube 1933: 175) eta *Txomin* alegia, baina ez, dakigunez, *Maxalen* eta *Xomintxo*. Holaxe lekukotzen dira, ordea, Oiartzualdean, 1499. urtean: *Maxalen de Vidasoro* (Irijoa eta Lema 2011: 103), *Maxalen de Yparraguirre* (*ibid.*, 109), *Xomincho de Sarasti* (*ibid.*, 8). Beste aukera bat [ʃ] horiek horzkari ahostuna palatalizatu eta atera den [j] edo [j]-ren ahoskabetzearen ondorio direla kontu egitea da, *Txermana*-n eta *Txeronimo*-n dagoen gertakari bera alegia (ikus gorago *Matxalen*-en kariaz aipatu dugun Mitxelenaren iritzia).

Hori, alabaina, ezinezkoa da ustez lagun bera izendatzen duten *Maxino de Seyn* (Oiartzualdea, 1499; Irijoa eta Lema 2011: 41) edo *Maxin de Seyn* (1511, *ibid.*, 193) deizioetan, bestela *Machino de Seyn* (1475, Crespo, Cruz eta Gómez 1991: 35) gisa ageri denarenean. Hortaz, izen ttipiak eratzeko tenorean hitzunek (haietako batzuek segurik bai) [tʃ] -> [ʃ] aldakuntza (edo menturaz zehazkiago, [tʃ] / [ʃ] aldizkatzea) helmenean zutela pentsatu beste biderik ez dago. Alegia, *Maxino / Matxino* pareak *Xeme / Txeme, Xurio / Txurio*-ren erakoekin sailkatu beharko ditugu (ikus Salaberri 2009: 87).

1.23. Azken denboretako eta egungo hipokoristikoak

Altubek (1933: 174) *Kaximiro* eta honen aldaera laburtua den *Katxi* dakartza eta, berebat, *Gaspar* edo *Kaspar*-en *Kaxpar* aldaera bustia; honen *Gaxpar* aldaera ongi dokumentatua genuen lehendik ere, bizirik baita gure egunotan. Urte batzuk geroago Arinek (1951: 173) Ataungo *Berraño* dakar: *Aiztondoko Berraño*, *Bernardino de Urrestarasu* berezko izenez. Hemen iduri luke bilakaera hau izan dela: *Bernardino* > **Bernardiño* > **Berrardiño* > *Berraño*.

Bestalde, azkenaldi honetako dialektologia lanetan —ez espresuki, bidenabar baizik— egungo zenbait izen ttipi jasotzen dira. Errate baterako, Apalauzak (2008: 42-43, 70, 79, 118, 127, 180, 186, 199 eta 2012: 281) honako hauek batu ditu: *Andrex* (Atallu), *Antoni* (Betelu), *Antonio* (Iribas), *Atxiber* (Goldaratz; *Aitziber*-tik), *Auxtin*, *Auxtiñ* (Goldaratz), *Axio* (Oderitz, *Anastasio*-tik), *Engraxi* (Atallu), *Graxian* (Intza), *Gurutxe* (Goldaratz), *Inaxio* (Goldaratz, Gaintza, Intza; Altubek [1933: 174] ere badakar), *Jexux* (Goldaratz), *Jose txo*, *Joxepa* (Oskotz), *Joxe* (Eratsun - Urri-tza), *Joxeakiñ* (Baraibar; *Jose Joakin* da oinarria), *Juanita* (Oskotz), *Kaxinto* (Betelu), *Maateexa* (Gorriti; *Maria Teresa*-tik), *Maixepa* (Aldatz; *Maria Josefa*-tik), *Mañoli* (Goldaratz), *Maxux* (Goldaratz; *Maria Jesus*-etik), *Mieliko* (Urritza), *Nikaxio* (Muskitz), *Patxi* (Goldaratz), *Ramonita* (Latasa Imotz), *Teexa* (Aldatz, *Terexa* alegia; honen lehen testigantza, dakigula, *Teresharen zuczaldea* sintagman duguna da; A. Jauregi 1868-1870; Madariagak [2010: 202] aipatzen du), *Xefe* (Atallu; *Zeferina*-tik), *Xexilia* (Gorriti) eta *Xiunda* (Goldaratz; *Segunda*-tik).

Caminok (2011a: 782) Orbaizetako *Xabino Egurtze* artzaina aipatzen du; iker-tzaile berak, ondoko lan batean (2015a: 16), Oztibarreko *Arño*, *Panpi* (Ibarrola) eta *Kattaliñ* (Jutsi) jasotzen ditu. Caminok berak (2016: 80-84) Amikuzeko lana egiteko izan dituen berriemaileen zerrenda dakar, biziki interesgarria guri hemen dagokigun alderditik: *Añamari* (Pagola), *Arño* (Ibarrola, Labetze, Mehaine), *Battitta* (Donapaleu), *Elixabet* (Oragarre), *Gaxuxa* (Olhaibi, Oragarre), *Graxia* (Oragarre), *Jan-Battitt* (Arberatze, Behauze, Gamue, Laphizketa), *Juhañe* (Domintxaine), *Kattaliñ* (Jutsi), *Kattina* (Urdiñarbe), *Maddalen* (Donapaleu), *Maddi* (Olhaibi), *Maia* (Armendaritze, Ostankoa), *Maieta* (Ainharbe), *Maitexa* (Amorotze), *Mañex* (Uhartehiri), *Mattin* (Arberatze), *Panpi* (Ibarrola), *Pantxika* (Gabadi), *Pilla* (Arboti; *Pierre* da oinarria), *Terexa* (Heleta, Zohazti) eta *Xixili* (Etxarri; *Cécile* dateke azpiko izena).

Ikus daitekeenez, hemen gauza berri askorik ez dago, ezagutzen ez genituen datu gutxi daude. Munta handikoa da, ordea, hipokoristikoak ahal den herri gehienetan lekukotzea, eta ahal den kopururik handiena kausitzea, gertakari zabala izan dela eta oraino hala dela argi geldi dadin. Bilketak ez du zailtasun handirik, baina egin egin behar da.

Oikonimia lan eta bilketetarik ere hipokoristiko bildugabe anitz jaso daitezke, gorago ikusi bezala, baita egundaino lekuko gutixko utzi dizkigutenak ere. Erraterako, Kanboko (Poupel 1968: 127) eta Hazparneko (Hasparren Histoire / Hazparne ondarea) *Paxkoenea* oikonimoen oinarrian Orpustanek (2000a: 205) aipatzen duen *Pascoal*-en *Pascoau* izen gaskoiairen *Paxko* hipokoristikoa egon daiteke. Kanboko *Pattine*-ren azpian (Poupel 1968: 127), bestalde, 2009ko lanean (93-94. or.) jaso genuen *Mattin*-en Iparraldeko *Pattin* aldaera dago, iduri duenez.

2. *Corrigenda*

Zuzendu beharrean daudenak ez dira, 2009ko gure lanean, anitz, datu ugaritanak sorrarazi errepikapenak salbu, baina bai nabarmenkarak. Horieta denetan argiena Satrustegiren lan pare batetik hartu genuen *Miguel* izen ohi eta ezagunaren *Miguelen* (109. or.) hipokoristikoa da. Hau *-en* berrekailua du(ke)ten *Adamen*, *Gaxen*, *Peien*, *Pelen* izen ttipiekin batean sailkatu genuen, lehenaren oinarrian *Adame* ere izan bagenezake ere, eta bigarrenarenean *Gaxie*. Arruazuko euskaltzainak Luzaidoko 1428ko lekukotasun hauek zekartzan, lan banatan: «*Miguelen de la casa de Doray*», «*Miguelen de la casa De Oray*». Jatorrizko agirira joanda, halarik ere, hau da kausitu duguna: «...*é el dicho Miguel en la casa de Oray*» (NAO, Comptos, 8. liburua, 213. or.). Hortaz, **Miguelen*-en testigantzarik ez dugu, eta orain *-en* atzizkiaren existentzia bera ere zalantzan dakusagu.

Bestalde, XVI. mendean geroztikako datuak ikusirik, duen maiztasunari ohariturik, zalantza jarri zaigu *Txarin* izen ttipia *Marina*-ri ez ezik, *Mari(a)*-ri ere ez ote dagokion, hots, ez ote den *Joanin*-en saileko *Mari*-ren eratorria. Hona hemen testigantza batzuk: *Charin Çelaya*, *Charin Aranguren*, *Charin Besasti*, *Charin Yeribar*, *Charin Ynurrigarro*, *Charin Erauça* (ama *Maria*), *Charin Gariçaga*, *Charin Arreluc* (ama *Maria*), *Charin Labeaga*, *Charin Eguiguren*, *Charin Otamendi*, *Charin Sarralde*, *Charin Echenagusia*, *Charin Machayn* (Antzuola, XVI. gizaldia), *Charin Çabala*, *Charin Yriarte*, *Charin Garitano* (ama *Maria*), *Charin Lamariano*, *Charin Ynarra*, *Charin Artiz*, *Charin Churruca*, *Charin Amuchastegui*, *Charin Vereceybar* (Bergara, XVI-XVII. m.), *Charin*, *Charin Goenechea*, *Charin Yturbe* (Soraluze, XVI-XVII. m.), etab. Ez dakigu *Charina* ere *Marina*-rena ez ezik *Maria*-ren hipokoristikoa ez ote daitekeen izan: *Charina Ygeribar*, *Charina Sarralde* (Antzuola, XVI. m.), *Charina Erquiaga* (Ispaster, 1577) (EAH-AS).

Nolanahi ere, azpimarratu beharra da *Charin* aski zedarriturik dagoela Antzuola, Bergara eta Soraluze alderdi horretan, eta maiztasunik handiena, Erdi Aroaz geroztik, Antzuolan duela; Bergaran frankotan agertzen da, baina Antzuolan baino gutxiagotan, eta Soraluzen hipokoristikoaren maiztasuna izugarri jaisten da, ditugun datuen arabera betiere. Antzuolan Pizkunde garaian izan zen ohikoa, partikularzki.

3. Ondorioak

Lan honetan ikusi ditugunetarik atera daitezkeen ondorioetako batzuk honako hauek dira:

- 3.1. Hipokoristikoaren xerka gabiltzalarik, grafiek arazoak ematen dizkigute, adibidez batzuetan ez baitakigu <ch> digrafoak soinu belarra edo palatala irudikatzen duen.
- 3.2. Izen ttipi batzuek iraupen luzeagoa izan dute, aurrez uste genuen baino.
- 3.3. Zenbait izen ttipik 2009ko liburuan erakusten zen baino hedadura handiagoa zuten, herri gehiagotan ibiltzen ziren.
- 3.4. Izen ttipi batzuk aipatu lanean ageri den baino erabiliagoak ziren.
- 3.5. Izen ttipi batzuk alderdi bakar batean hedatu ziren. Gunekako agertze-joera hau hobeki aztertu beharreko puntu interesgarria da.

- 3.6. Orain badakigu hipokoristikoak, gehienetan bakarrik agertzen ziren arren, izen konposatuaren osagai ere izan zitezkeela, bereziki Pizkundearen ondotik.
- 3.7. Lehen ezagutzen ez genituen izen ttipiak azaleratu dira.

Laburdurak

- DEAH: Donostiako Elizbarrutiko Artxibo Historikoa.
- EAH-AS: Euskadiko Artxibo Historikoa, agiri sakramentalak.
- NAO: Nafarroako Artxibategi Orokorra.
- Pr.: protokoloa.

Bibliografia

- Altube, S., 1933, «Notas sobre el “Santoral Vasco” o “Deun Ixendegi Euskotarra” de Arana Goiri'ttar Sabin», *Euskera* 14:1, 153-196.
- Apalauza, A., 2008, *Imozko euskara*. Iruña: Nafarroako Gobernua.
- , 2012, *Nafarroako ipar-mendebaleko hizkeren egitura geolinguistikoa*, «Mendaur» 10. Iruña-Bilbo: Nafarroako Gobernua-Euskaltzaindia.
- Arin, J., 1951, «Toponimia y vida rural en Ataun», *Eusko-Jakintza* 5, 129-152, 162-193 eta 267-286.
- Artola, K., 2005, «Zaraitzua aztertzeko ekarpen berriak (9 - Espartza: ahozko testuak)», *FLV* 99, 213-264.
- Ayerbe, M. R. & J. Elorza, 2008, *Archivo municipal de Zestoa (1338-1520)*, «Fuentes documentales medievales del País Vasco» 136. Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- & A. San Miguel, 2013, *Archivo Municipal de Ataun (1268-1519)*, «Fuentes documentales medievales del País Vasco» 146. Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- , I. Irijoa & A. San Miguel, 2012, *Documentación medieval del Archivo Municipal de Oiartzun. II. Pleito de los Ferrones (1322-1514)*, «Fuentes documentales medievales del País Vasco» 145. Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- Barragán, M.ª D., 1997, *Archivo General de Navarra (1322-1349). I. Documentación Real*, «Fuentes documentales medievales del País Vasco» 74. Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- Bazán, I. & M.ª A. Martín, 1999, *Colección documental de la Cuadrilla alavesa de Zuia. I. Archivo Municipal de Aramaio*, «Fuentes documentales medievales del País Vasco» 93. Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- Bernal, E., 2013, «El Consejo de Castilla y las brujas de Vizcaya. Un ejemplo del desarrollo competencial del Consejo Real en el siglo XVII», *Huarte de San Juan. Geografía e Historia* 20, 49-70.
- Buces, J., 2011, *Orbaizetako etxeak. La Historia de Orbaizeta a través de sus casas*. Donostia: Orbaizetako Udala-Aranzadi zientzia elkarte.
- Burguko Udala: <<http://ayuntamiento.elburgo-burgelu.eus>>.
- Camino, I., 1997, *Aezkoako Euskararen Azterketa Dialektologikoa*. Lasarte-Oria: Nafarroako Gobernua.
- , 2004, *Hego-nafarrera*. Iruña: Nafarroako Gobernua.
- , 2011a, «Pirinioak, ekialdea eta euskal mintzoak», in A. Sagarna, J. A. Lakarra eta P. Salaberri (arg.), *Pirinioetako hizkuntzak: lehen eta orain*, «Iker» 26. Bilbo: Euskaltzaindia, 773-822.

- , 2011b, «Ekialdeko euskararen iraganaz», in I. Epelde (arg.), *Euskal Dialektologia: Lehen eta Oraina*, ASJU-ren Gehigarriak 69. Bilbo: UPV/EHU, 87-153.
- , 2015a, «Oztibarreko mintzoaz eta haren lexikoaz», *FLV* 119, 5-60.
- , 2015b, «Amiküzeko ^heskuararen hezurdura lektala», in I. Epelde (arg.), *Euskal hizkera eta dialektok gaur*, *Lapurdum*-en zenbaki berezia, 27-79.
- , 2016, *Amiküze eskualdeko ^heskuara*, «Mendaur» 11. Iruñea-Bilbo: Nafarroako Gobernu-Euskaltzaindia.
- Crespo. M. A., J. R. Cruz & J. M. Gómez, 1991, *Colección Documental del Archivo Municipal de Rentería. Tomo I*, «Fuentes documentales medievales del País Vasco» 32. Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- , — & J. A. Lema, 1996, *Colección Documental del Archivo Municipal de Mondragón. Tomo II. (1400-1450)*, «Fuentes documentales medievales del País Vasco» 67. Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- Donostiako Elizbarrutiko Artxibo Historikoa: <mendezmende.org/eu/hasiera.html>.
- Euskadiko Artxibo Historikoa: <dokuklik.snae.org>.
- Goicolea, F. J., J. A. Fernández de Larrea, E. Villanueva, J. A. Lema eta J.A. Munita, 2005, *Honra de hidalgos, yugo de labradores: nuevos textos para el estudio de la sociedad rural alavesa (1332-1521)*. Bilbo: UPV/EHU.
- Goihenetxe, E., 2011 (1966), *Onomastique du Nord du Pays Basque (X^e-XVe siècles)*, «Iker» 27. X. Videgain (arg.). Bilbo: Euskaltzaindia.
- Hasparren Histoire / Hazparne Ondarea*: <<http://www.hasparren-histoire.fr/>>.
- Herrero, V. J. & M. Fernández, 2011, *Fuentes medievales del archivo municipal de Hernani (1379-1527)*, «Fuentes documentales medievales del País Vasco» 142. Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- Idoate, F., 1979, «La casa del Caballo Blanco», *Rincones de la Historia de Navarra*, «Vianako Printzea» Erakundea. Iruñea: Nafarroako Foru Aldundia, 86-90.
- Irigoin, A., 1957, «Cartas de Mariano Mendigacha a D. Resurrección María de Azkue», *Euskera* 22, 119-170.
- , 1986, «Las lenguas de los vizcaínos: antroponimia y toponimia medievales», in *En torno a la toponimia vasca y circumpirenaica*. Bilbo: Deustuko Unibertsitatea, 1-140.
- Irijoa, I., 2013, *Documentación medieval de los archivos municipales de Pasaia y Lezo (1361-1520)*, «Fuentes documentales medievales del País Vasco» 147. Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- & J. A. Lema, 2011, *Documentación medieval del archivo municipal de Oiartzun. I. Libros de estimaciones fiscales de vecinos y bienes raíces (1499-1520)*, «Fuentes documentales medievales del País Vasco» 143. Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- Lekuona, M., 1955, «*Franziskua, Peria, Iesusa*», *BAP* 11, 273-275.
- Madariaga, J., 2010, *Azpeitia: Gizarte, Kultura eta Pentsamoldeak*. Vitoria-Gasteiz: Azpeitiko Udala.
- Mitxelena, K., 1955, «*Franziskua, Peria, Iesusa*», *BAP* 11, 113-115.
- eta A. Irigarai, 1955, «Nombres vascos de persona», *BAP* 11, 405-425.
- Orpustan, J.-B., 2000a, «Anthroponomastique médiévale en Pays Basque: Prénoms et surnoms en Basse-Navarre et Soule au début du xive siècle (1305-1350)», *Lapurdum* 5, 183-221.
- , 2000b, *Les noms des maisons médiévales en Labourd, Basse-Navarre et Soule*. Baigorri: Izpegi.

- Osés, M., 2010, «El ajuar de una infanta», in E. Ramírez eta R. Salicrú (koord.), *Cataluña y Navarra en la Baja Edad Media*. Iruña: NUP, 225-264.
- Paz Moro, A., 2013, *El Monasterio de Barria. Historia y documentos (1232-1524)*, «Inéditos de Historia» 7. Bilbo: UPV/EHU.
- Poupel, R., 1968, «Noms de maisons et lieux-dits de Cambo», *Gure Herria* 4-5-6, 119-131.
- Pozuelo, F., 2010, *Archivo Municipal de Salvatierra - Agurain. Tomo IV (1501-1521). Apéndice 1259-1469*, «Fuentes documentales medievales del País Vasco» 141. Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- , 2013, *Colección documental de la Cuadrilla Alavesa de Zuia. II. Archivos municipales de Arratzua-Ubarrundia y Legutio*, «Fuentes documentales medievales del País Vasco» 149. Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- Salaberri Zaratiegi, P., 2003, *Euskal Deiturategia: Patronimia*. Bilbo: Eibarko Udala eta UEU.
- , 2009, *Izen Tripiak Euskaraz*, «Onomasticon Vasconiae» 26. Bilbo: Euskaltzaindia.
- eta I. Salaberri Izko, 2014, «A Descriptive Analysis of Basque Hypocoristics», *FLV* 117, 187-211.
- Santazilia, E., 2015, «Garai arkaikoko euskara nafarraren lekukotasun berriak: gehiketak eta zuzenketak F. Maioraren liburuari», *FLV* 119, 109-146.
- Saralegui, C., 1971, *El Testamento de Carlos III de Navarra. Edición, estudio lingüístico y vocabulario*. Iruña: Nafarroako Foru Aldundia, «Vianako Printzea» Erakundea, Biblioteca Olave.
- Ugarte, F. M., 1973, «Nombres medievales vascos en Oñate», *BAP*, 29:1-3, 369-370.
- Urkixo, J., 1912, «Nombres vascos», *RIEV* 5, 56-57.
- Del Valle, F., 1933, «Una forma del femenino y el valor de la letra “ch” como diminutivo en los nombres de los guipuzcoanos de los siglos xv y xvi», *RIEV* 24, 176-181.
- , 1934, «El valor de la letra “Ch” como diminutivo en los nombres de los vascongados de los siglos xv y xvi», *RIEV* 25, 192-194.
- Virto, J. J., 2014, «El testamento de la reina Blanca de Navarra. La copia de los Archivos de Pau», *PV* 259, 131-158.
- Zabalza, I., 1995, *Archivo General de Navarra (1274-1321). I. Documentación Real*, «Fuentes documentales medievales del País Vasco» 61. Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- Zuazo, K., 2013, *Mailopeko euskara*. Bilbo: UPV/EHU.

Patxi Salaberri Zaratiegi

Giza eta Hezkuntza Zientzien Saila

Giza eta Gizarte Zientzien Fakultatea

Magnolien eraikina

Arrosadiko Campusa, z/g - 31006 Iruña (Nafarroa)